TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI BALKAN ÜNİVERSİTESİ

INCSOS

VIII. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

8th INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

20-23 Ekim 2022 | TEKİRDAĞ/TÜRKİYE

Tam Metin Bildiri Kitabı

Proceedings Book

www.rumelikongresi.com

INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, 20-23 Ekim 2022
(INCSOS 8th International Congress on Social Sciences, October 20-23, 2022)

ISBN: 978-605-4265-71-8
Yayın Tarihi/Publication Date: 2023
Yayın Yeri/ Publication Place: Tekirdağ, Türkiye

İletişim/Contact
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Rektörlüğü
Değirmenaltı Yerleşkesi, *Süleymanpaşa/Tekirdağ, 59030, Türkiye*

e-mail: *incsostekirdag@nku.edu.tr*
web: *https://www.rumelikongresi.com/sosyal/index.php/tr/home-tr-tr*

Tam Metin Kitabı Editörleri/Edited by
Mehtap POLAT
Abdurrahman ÖZDEMİR
Yeşim Çağlar

Kapak Tasarımı/Cover Design by
Abdurrahman ÖZDEMİR

Bu kitapta yer alan tüm özetlerin dil, bilim ve hukuk açısından sorumluluğu yazarlarına aittir. Metinler gönderildiği halleri ile yayınlanmıştır. Yalnızca gereken yerlerde küçük düzeltmeler yapılmıştır.

The responsibility of all abstracts in this book in terms of language, science and law belongs to the authors. The articles are published as they were submitted. Minor corrections were made only where necessary.

KONGRE ONURSAL BAŞKANI/HONORARY PRESIDENT OF CONGRESS

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP *Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı (Türkiye)*

KONGRE BAŞKANLARI/PRESIDENTS OF CONGRESS

Prof. Dr. Mümin ŞAHİN *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Rektörü (Türkiye)*

Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM *Uluslararası Balkan Üniversitesi Rektörü (Makedonya)*

DÜZENLEME KURULU/ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ (Başkan) *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Rektör Yardımcısı*

Dr. Yeşim ÇAĞLAR *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Dr. Mehtap POLAT *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Abdurrahman ÖZDEMİR *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

SEKRETERYA/SECRETARY

Dr. Yeşim ÇAĞLAR *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Dr. Mehtap POLAT *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Abdurrahman ÖZDEMİR *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Bekir OKUNAKOL *Tekirdag Namık Kemal University (Türkiye)*

BİLİM KURULU/SCIENCE BOARD

Prof. Dr. Erhan AFYONCU *Milli Savunma Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Akmatali ALİMBEKOV *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (Kyrgyzstan)*

Prof. Dr. Nikolaos APERGIS *University of Piraeus (Greece)*

Prof. Dr. Ahmet BEŞE *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (Kyrgyzstan)*

Prof. Dr. Camgırbek BÖKÖŞOV *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (Kyrgyzstan)*

Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ *Erciyes Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Kadir CANATAN *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Nicoleta CINPOES *University of Worcester (United Kingdom)*

Prof. Dr. İsmail COŞKUN *İstanbul Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Birol ÇETİN *Türk Tarih Kurumu Başkanı/Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Eleni GAVRA *University of Macedonia (Macedonia)*

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN *Türk Dil Kurumu Başkanı / Ege Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Osmonakun İBRAİMOV *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (Kyrgyzstan)*

Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ *Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Georgios PAPAZOGLOU *Democritus University of Thrace (Greece)*

Prof. Dr. Burul SAGINBAYEVA *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (Kyrgyzstan)*

Prof. Dr. Dimitris STAMATOPOULOS *University of Macedonia (Macedonia)*

Prof. Dr. Ana STULIC *Université Bordeaux Montaigne (France)*

Prof. Dr. Refik TURAN *Gazi Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Hazretaly TURSUN *Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi (Kazakhistan)*

Prof. Dr. Layli ÜKÜBAYEVA *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (Kyrgyzstan)*

Prof. Dr. Celalettin YANIK *Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi (Türkiye)*

Assoc. Prof. Lacramioara BERECHET *International Balkan University (Macedonia)*

Assoc. Prof. Şener BİLALLİ *Ovidius University (Romania)*

Assoc. Prof. Alina BUZATU *Ovidius University (Romania)*

Assoc. Prof. Estella Antoaneta CIOBANU *Ovidius University (Romania)*

Assoc. Prof. Adriana CITEIA *Ovidius University (Romania)*

Assoc. Prof. Etienne DAMOME *Université Bordeaux Montaigne (France)*

Assoc. Prof. Cristina DUHNEA *Ovidius University (Romania)*

Assoc. Prof. Silvia GHITA MITRESCU *Ovidius University (Romania)*

Assoc. Prof. Denis IBADULA *Ovidius University (Romania)*

Assoc. Prof. Stavros KAMAROUDIS *University of Western Macedonia (Macedonia)*

Assoc. Prof. Viorica LIFARI *State University of Moldova (Moldova)*

Assoc. Prof. Ioannis MPAKIRTZIS *Democritus University of Thrace (Greece)*

Assoc. Prof. Veronica Cristina NEDELCU Ovidius University (Romania)

Assoc. Prof. Georgios SALAKIDES *Democritus University of Thrace (Greece)*

Assoc. Prof. Tatjana SPASESKA *University St. Kliment Ohridski (Macedonia)*

Assoc. Prof. Georgios TSIGARAS *Democritus University of Thrace (Greece)*

Assoc. Prof. Paschalis VALSAMIDIS *Democritus University of Thrace (Greece)*

Assoc. Prof. Faton SHABANI *University of Tetova (Macedonia)*

Asst. Prof. Leonidas KARAKATSANIS *University of Macedonia (Macedonia)*

Asst. Prof. Nikolaos LIAZOS *University of Macedonia (Macedonia)*

Dr. Angelo MITCHIEVICI *Ovidius University (Romania)*

DANIŞMA KURULU/ADVISORY BOARD

Prof. Dr. H. Veli AYDIN *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Petru GOLBAN *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Tatiana GOLBAN *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Hatice KALKAN *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Murat ÖZYAVUZ *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Prof. Dr. Ali TİLBE *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Doç. Dr. Mehmet Güven AVCI *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Doç. Dr. Hasan DEMİRHAN *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Doç. Dr. Elif KIRAN *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Doç. Dr. Cansu Özge ÖZMEN *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

Dr. Öğr. Üyesi H. Selçuk ETİ *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9
PREFACE 10
OSMANLI DEVLETİ'NİN TEKİRDAĞ LİMANINI ULUSLARARASI TİCARETE AÇMA ÇALIŞMALARI (1840-1920) 12
AKÇAKIZANLIK GÜL BAHÇELERİ 35
XIX. VE XX. YÜZYILDA RUMELİ'DEN GÖÇLERİN OSMANLI EĞİTİM HAYATINA ETKİSİ 57
VATANDAŞ İÇİN MEDENİ BİLGİLER KİTABINA GÖRE DİNİN HAKİKATİ VE SOSYOLOJİK DEĞERİ 68
İNOVATİF İŞ DAVRANIŞI VE ÇALIŞANLAR AÇISINDAN ÖNEMİ 79
DAĞLI İSYANLARI SIRASINDA KEFALETE BAĞLANAN RUMELİ ŞEHİRLERİ 90
KLASİK ŞİİRİMİZDE EDİRNE CAMİLERİ 111
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE ÜRÜN TASARIMI İLİŞKİSİ: ŞANLIURFA PLASTİK İŞLETMELERİ ÖRNEĞİ 129
MEVLEVÎ ŞEYHİ AĞAZÂDE MEHMED DEDE'NİN *MESNEVÎ*'NİN İLK ON SEKİZ BEYTİNE AİT ŞERHİNİN DİYANET NÜSHASI 145
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELEDE AKILLI UYGULAMALAR: BURSA BÜYÜKŞEHİR ÖRNEĞİ 159
FREEMIUM MODELİNİN ÖRNEKLERLE İNCELENMESİ 201
NESİMİ'NİN İSLAM DÜŞÜNCE TARİHİNDEKİ YERİ: AŞK FELSEFESİ 212
Z KUŞAĞI'NIN SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM DAVRANIŞI İLE MARKA DUYARLILIĞI İLİŞKİSİNDE MODA DUYARLILIĞININ ARACI ROLÜ 223
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ 246
TÜRKÇE SÖZLÜ DİL BÜTÜNCELERİNDE SÖZCELEME OLGULARI VE BAĞLAM SORUNLARI 273
COVİD-19, BAĞIŞIKLIK VE SİYASET 294
YURT DIŞINDAKİ TÜRK ÇOCUKLARI İÇİN HAZIRLANAN TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ 6 KİTABININ GÖRSEL OKURYAZARLIK BECERİSİ BAĞLAMINDA ANALİZİ 303
ÖĞRETMEN EĞİTİMİNDE ÖĞRETİM YÖNETİM SİSTEMİ KULLANIMI: KİMYA ÖĞRETMEN ADAYLARININ DENEYİMLERİ 333

ÖĞRETMEN ADAYLARININ GRİD MODELİ UYGULAMALARINA YÖNELİK ÜRÜNLERİNİN ANALİZİ 345
AZERBAYCAN'DA EĞİTİM YÖNETİMİ ALANINDA BİLİMLEŞME SÜRECİ VE LİSANSÜSTÜ PROGRAMLARI 359
ESKİ TÜRKÇE MEZAR KİTABELERİ ÜZERİNE BAZI DİKKATLER 367
ŞAHİN FAZIL'IN DİVANLARI'NDA SÖZE, ŞİİRE VE SANATA VERİLEN ÖNEM 379
AHMED AĞAOĞLU'NUN "BEN NEYİM" ESERİNDE MANEVİ VE AHLAKİ SORUNLARIN SANATSAL-FELSEFİ ALGISI 388
FİLOLOJİDE SEMANTİK TAHLİL VE 'YAKINLIK' İLKESİ: *GARÎBNÂME* ÖRNEĞİ 399
İSKEÇELİ MEHMED SITKI'NIN EDEBİ TETKİKLERİNE DAİR DİKKATLER 406
ÜSKÜP SULTAN 2. MURAT CAMİSİNDE MERMERE YAZILMIŞ OLAN "ÂGÂH" MAHLASLI VE BAŞLIKLI ŞİİR, YAHYA KEMAL (AHMED ÂGÂH)'E Mİ AİT? 418
TEKİRDAĞ MÜFTÜLERİNDEN ALİ ARSLAN'IN TEFSİR'İNDE İSRÂİLİYAT KONUSU 427
GÜNÜMÜZDE KOMŞULUK OLGUSUNUN KUR'AN VE SÜNNET PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ 446
OSMANLI SON DÖNEMİ'NDE FAKİRLERE YAPILAN KAMUSAL DESTEK VE YARDIMLAR 481
ARAPÇA MEVSÛL VE SILANIN TÜRKÇE DİL BİLGİSİNDEKİ KARŞILIĞI VE KUR'AN'DAKİ SILALARIN MEALLERDEKİ ÇEVİRİSİ MESELESİ 505
FELSEFEYİ SAVUNMAK YA DA KARŞITI OLMAK ÜSTÜNE BİR DEĞERLENDİRME 548
KIRKAĞAÇ ÇİFTEHANLAR CAMİİ'NİN NEO-BAROK KARAKTERLİ SÜSLEMELERİ ÜZERİNE 560
ARDAHAN'IN ÇILDIR İLÇESİ, ÂŞIK ŞENLİK KÖYÜ HEYBE VE KİLİM DOKUMALARI 578
HUMAN RIGHTS VIOLATIONS DURING THE COVID-19 PANDEMIC 603
DAVA ŞARTI ARABULUCULUK UYGULAMASININ TÜKETİCİ UYUŞMAZLIKLARI ÇÖZÜM PERFORMANSINA ETKİLERİ 614
IMPROVING LEARNER AUTONOMY CONCEPTS FOR OMANI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: SULTAN QABOOS UNIVERSITY AS A CASE STUDY 626
KRIPKE'NİN, WITTGENSTEIN'IN ÖZNEL DİL ARGÜMANI ÜZERİNE GELİŞTİRDİĞİ ŞÜPHECİLİĞİ HAKKINDA BİR İNCELEME 642
KARNAVALESK KAVRAMI BAĞLAMINDA İNCİLİ ÇAVUŞ FIKRALARI ÜZERİNE BAZI TESPİTLER 652
IN SEARCH FOR THE SQUARC EFFECT 666

ÖNSÖZ

Saygıdeğer Bilim İnsanları,

INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, 20-23 Ekim 2022 tarihlerinde, TBMM Başkanı Sayın Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP'un himayelerinde, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi ev sahipliği ve Uluslararası Balkan Üniversitesi iş birliği ile düzenlenmiştir. Daha önce Malaga, Kudüs, Buhara, Romanya, Üsküp, Ankara ve Bakü'de yapılmış olan INCSOS'un sekizincisi Tekirdağ'da gerçekleştirilmiştir.

Sosyal bilimler alanında bilim insanlarının bir araya geldiği, ortak kültür, dil, tarih, edebiyat, coğrafya gibi konuları içeren bildirilerin yer aldığı kongrede yeni bilimsel çalışmalarla geçmişten geleceğe ışık tutmak hedeflenmiştir. Kongrede sunulan bildirilerin özetleri yayımlanarak bilim dünyasına duyurulmuştur. *Tam Metin Bildiri Kitabı*'nın faydalı olması temennisiyle...

INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunum yapan akademisyenlerimize katkılarından dolayı teşekkür ederiz. Kongrenin gerçekleşmesinde emeği geçen Kongre Onursal Başkanı Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP'a, Kongre Başkanları Prof. Dr. Mümin ŞAHİN ve Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM'e, Düzenleme, Bilim ve Danışma Kurulu üyelerine müteşekkiriz.

Saygılarımızla,

Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ

PREFACE

Dear Esteemed Members of the Scientific Community,

INCSOS VIII. The International Congress of Social Sciences, which was formerly held in Malaga, Jerusalem, Bukhara, Romania, Skopje, Ankara and Baku, was held on 20-23 October 2022 in Tekirdağ Türkiye, under the patronage Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP, Speaker of the Grand National Assembly of Türkiye, hosted by Tekirdağ Namık Kemal University and collaboration with International Balkan University (North Macedonia).

It was aimed to shed light on the future from the past with new scientific studies at the congress, where the scientists in the field of social sciences came together, and the papers on topics such as common culture, language, history, literature and geography were included. The abstracts of the papers presented at the congress were published and announced to the scientific world with the hope that The Full Text Proceedings will be useful...

We would like to thank our academicians who made presentations at the International Social Sciences Congress for their contributions. We are grateful to The Honorary President of the Congress, Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP, Presidents of Congress Prof. Dr. Mümin ŞAHİN and Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM, and the members of the Organizing, Scientific and Advisory Board who contributed to the realization of the congress.

Regards,

Chairperson of the Congress Organizing Committee
Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ

DAĞLI İSYANLARI SIRASINDA KEFALETE BAĞLANAN RUMELİ ŞEHİRLERİ

Ertan ÜNLÜ[1]

Özet

III. Selim devri (1789-1807), Osmanlı İmparatorluğu'nun kabuklarını kırma arayışlarına girdiği yeni bir düzen dönemidir. Öte yandan, imparatorluk sahnesinde yoğun olarak vuku bulan iktisadi ve siyasi krizler, yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Bunlardan biri de Rumeli coğrafyasını kasıp kavuran dağlı isyanlarıdır (1791-1808) ve bu isyanların bastırılması, imparatorluk nezdinde son derece önem arz etmiştir.

Bu doğrultuda imparatorluk, dağlı eşkıyalarının affedilmesinden üzerlerine ordu seferber edilmesine varan çeşitlilikte, birçok güvenlik tedbirine başvurmuştur. Bu güvenlik tedbirlerinden biri de kefalet sistemi olmuştur. Nihayetinde, bir toplumsal denetim mekanizması olarak bu gibi durumlarda öteden beri uygulana gelen kefalet sistemi, imparatorluk tarafından yöre halkının eşkıyaya karışmaması ve herhangi bir yardımda bulunmaması amacıyla devreye sokulmuştur. Bu minvalde Sofya, Köstendil ve Samakov'dan Kırkkilise, Hayrabolu ve Çorlu'ya; Rusçuk, Akçakazanlık ve Zağra-i Atik'den Tatarpazarı, Razlık, Nevrekop, Demirhisar ve Zihne'ye kadar pek çok Rumeli şehri kefalete bağlanmıştır. Dolayısıyla bu bildirinin odak noktasını da kefalete bağlanan bu şehirler teşkil etmektedir. Bundaki gaye, dağlı isyanlarının Balkan şehirlerini kasıp kavurduğu bir dönemde, sosyoekonomik açıdan bu şehirlerin nasıl bir profil sergilediğini ortaya koymaktır. Bu yönde de çalışmanın kaynakları, literatürle birlikte, ilgili şehirlerin kefalet defterlerinden oluşmaktadır. Zira kefalet defterleri, bir toplumsal kontrol mekanizması olmanın ötesinde, demografik, iktisadi ve sosyal verileri de bünyesinde barındırmaktadır. Ancak bu verilerin sınırlı olduğunu da belirtmek lazımdır.

Anahtar Kelimeler: Dağlı isyanları, kefalet, kefalet defterleri, Rumeli şehirleri

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye, e-mail: eunlu@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8192-0359.

RUMELIA CITIES BOUNDED BY KEFALET DURING THE MOUNTAINEER REBELLIONS

Abstract

III. Selim period (1789-1807) was a new-order period in which the Ottoman Empire sought to break its shells. On the other hand, the economic and political crises, which took place intensely on the imperial stage, came about in this period as well. One of these crises was the mountaineer rebellions (1791-1808) which ravaged the Rumelian geography and suppressing these rebellions was extremely important for the empire.

In this direction, the empire applied many security measures ranging from forgiving its mountaineer bandits to mobilizing an army against them. One of these security measures was the kefalet system. Eventually, the kefalet system, which had been implemented in such cases for a long time as a social control mechanism, was put into effect by the empire in order to prevent the local people from getting involved with the bandits and not helping them. In this manner, many Rumelian cities such as Sofia, Köstendil, Samakov, Kırkkilise, Hayrabolu, Çorlu, Rusçuk, Akçakazanlık, Zağra-i Atik, Tatarpazarı, Razlık, Nevrekop, Demirhisar and Zihne were bounded by kefalet. Therefore, the focus of this paper is these bounded cities. The aim of this is to reveal the socioeconomic profile of these cities at a time when the mountaineer rebellions ravaged the Balkan cities. In this aspect, besides the consideration of the literature, the main sources of this study will be the kefalet registers of the related cities. Because kefalet registers, beyond being a social control mechanism, also contain demographic and economic data.

Keywords: Mountaineer rebellions, kefalet, kefalet registers, Rumelian cities.

Giriş

Bilindiği gibi, bir şeyi bir şeye eklemek, katmak, bitiştirmek anlamlarına gelen kefalet, İslam hukuku çerçevesinde mala (kefil-i bi'l-mal) ve nefse (kefil-i bi'n-nefs) olmak üzere iki kısma ayrılır. Mala kefalet, asıl borçlunun malı ya da borcunu ödememesi durumunda, kefilin, alacaklıya borcunu ya da malını ödemeyi taahhüt etmesidir. Nefse kefalet ise, ki bu bildiride kullandığımız defterler de bunun örnekleridir, bir kimsenin şahsına kefil olmaktır. Yani kişinin mahkemeye yahut başka bir yere teslim veya hazır edilmesini üstlenmektir.[2]

[2] Kefalet ve kefalet uygulamasıyla ilgili birkaç çalışma için bkz. (Saydam, 1997: 4-12; Kırlı, 2010: 183-212; Kırlı-Başaran, 2012: 7-20; Başaran-Kırlı, 2017: 277-294).

Bu doğrultuda kişilerin birbirlerine karşı muhtelif sorumlulukları paylaştıkları kefalet uygulaması, bir sosyal denetim aracı olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda yaygın şekilde kullanılmıştır. İmparatorluk bu uygulama ile bireyi, kendi tekilliğinden ziyade, bağlı bulunduğu grubun parçası olarak devletin görüş alanına sokmuş ve böylece toplum üzerinde kolektif izlemeye dayanan kapalı bir otokontrol mekanizması oluşturmuştur. Bu da toplumsal nizamın devamı konusunda bir anlamda imparatorluğun işini kolaylaştırmıştır. Çünkü kefalet sistemi, örümcek ağı misali herkesi birbirine bağlamakta ve devlet otoritesi en üstten en alta zincirleme ulaşmaktadır. Dolayısıyla bu yapı içerisinde halka da belirli ölçüde sorumluluk yüklenerek, onların daha sağlıklı biçimde devlete entegrasyonu sağlanmıştır (Kırlı-Başaran, 2012: 8-9).
Bu çerçevede Osmanlı İmparatorluğu, özellikle toplumsal kontrolün ehemmiyet kazandığı iktisadi ve siyasi kriz dönemlerinde daha sık kefalet uygulamasına başvurmuştur. Bu noktada III. Selim devrinin (1789-1807) altı çizilmelidir. Çünkü bu dönemde imparatorluk sahnesinde iktisadi ve siyasi krizler yoğun olarak gerçekleşmiştir (Kırlı-Başaran, 2012: 9-10). Bunlardan biri de ilgili dönemde Rumeli coğrafyasını kasıp kavuran dağlı isyanlarıdır.[3]

Pazvandoğlu Osman, Yılıkoğlu Süleyman, Tirsinikli İsmail, Tokadcıklı Süleyman, Macar Ali, Gavur İmam, Kara Feyzi, Deli Kadri gibi asilerin önderlik ettiği dağlı isyanları, Kırcaali ile Deliorman bölgeleri merkez olmak üzere 1791 yılında ortaya çıkmış ve II. Mahmud'un (1808-1839) tahta geçişinin ardından Alemdar Mustafa Paşa'nın kısa süren sadrazamlığıyla birlikte 1808'de sonlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nu uzun süre meşgul eden bu isyanların bastırılması imparatorluk nezdinde son derece önem arz etmiştir. Çünkü Rusya ve Avusturya gibi dış güçler, alttan alta destek vererek, isyana müdahil olmak için fırsat kollamıştır (BOA, HAT. 266/15482, 51/2382, 138/5715, 41/2092, 1336/52111). Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu, dağlı eşkıyalarının affedilmesinden üzerlerine ordu seferber edilmesine varan çeşitlilikte birçok tedbire başvurmuştur (Özkaya, 2020: 97-101). Bu tedbirlerden biri de, yukarıda da vurguladığımız üzere, bir toplumsal denetim mekanizması olarak bu gibi durumlarda öteden beri uygulana gelen kefalet sistemi olmuştur.

Yöre halkının eşkıyaya karışmaması ve herhangi bir yardımda bulunmaması amacıyla devreye soktuğu kefalet uygulamasıyla Osmanlı İmparatorluğu, Ek 1'deki haritada da görüldüğü üzere, Sofya, Köstendil ve Samakov'dan Kırkkilise (Kırklareli), Hayrabolu ve Çorlu'ya; Rusçuk, Akçakazanlık ve Zağra-i Atik'den Tatarpazarı, Razlık, Nevrekop, Demirhisar ve Zihne'ye kadar pek çok Rumeli şehrini kefalete bağlamıştır. Dolayısıyla bu bildirinin odak noktasını da dağlı isyanları sırasında kefalete bağlanan bu şehirler

[3] Dağlı isyanları hakkında bkz. (Özkaya, 2020).

oluşturmaktadır. Bundaki gaye, dağlı isyanlarının Balkan şehirlerini kasıp kavurduğu bir dönemde, sosyoekonomik açıdan bu şehirlerin nasıl bir profil sergilediğini ortaya koymaktır. Bu yönde de çalışmanın kaynaklarını ilgili şehirlerin kefalet defterleri teşkil eder. Nihayetinde kefalet defterleri, bir toplumsal kontrol mekanizması olmanın ötesinde, demografik, iktisadi ve sosyal verileri de bünyesinde barındırmaktadır. Ancak bu verilerin sınırlı olduğunu da akılda tutmak lazımdır.

Elbette ki bu bildiri kapsamında kefalete bağlanan bütün Rumeli şehirlerini detaylarıyla tek tek burada ele almak mümkün değildir. Zira bunların hepsi ayrı bir çalışmaya mevzu teşkil edecek türdendir. Dolayısıyla birkaç örnek üzerinden konu burada işlenecektir. Bu örnekler Hacıoğlupazarı, Aydos, Kızılağaç ve Hatunili'dir. Ancak bu örneklere geçmeden evvel, Osmanlı Arşivi'nde tespit ettiğimiz ve araştırmamıza kaynaklık eden kefalet defterlerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Çalışmada Kullanılan Kefalet Defterleri

Ek 2'deki tabloda da görüldüğü üzere, bildirinin kaynaklarını oluşturan kefalet defterleri, Osmanlı Arşivi'nde farklı fonlara dağılmış haldedir ve bu defterler, içlerinde Seyyid Mahmud Tayyar Paşa (1800-1801)'nın Rumeli valiliğine ait olanlar bulunsa da, büyük çoğunlukla dağlı isyanlarını bastırmak için sert tedbirler uygulayan Mehmed Hakkı Paşa (1796-1797/1801-1802)'nın Rumeli valiliği yaptığı dönemlerde tutulmuşlardır. Bu noktada İsmail H. Uzunçarşılıoğlu'nun şu vurgusu anlamlıdır: *"Hakkı Paşa Çekmecelerden itibaren Rumelinin bütün kaza halkını kefaletle birbirine bağlamış"* (Uzunçarşılıoğlu, 1939: 185).

Osmanlı Arşivi'nde her ne kadar Çekmece'den itibaren Rumeli'nin tüm kazalarının ilgili dönemdeki kefalet defterlerini bulamasak da, onun bu yorumu yerindedir. Çünkü tablodakiler dışında Karinabad, Filibe, İslimiye, Zağra-i Cedid, Ahiçelebi, Çırpan, Büyükçekmece, Küçükçekmece, Silivri, Çatalca ve Terkos gibi kazaların da kefalete bağlanması merkezden istenmiştir. Nihayetinde imparatorluk, halkın eşkıyaya karışmaması ve zahire, cebehane vb. herhangi bir yardımda bulunmaması amacıyla, mübaşirler, kadılar, ayanlar vs. bilirkişilerle birlikte, Rumeli'nin bütün kazaları ve köylerinde mevcut yedi yaşından yukarıdaki yetişkin Müslüman ve gayrimüslim erkeklerin tek tek kefalete bağlanmasını talep etmiştir. Ayrıca imparatorluk, eşkıyalık yapanlar ya da eşkıyalığa meyilli olanlar ile onlara muavenet eden kişileri ortaya çıkararak, yakalamaları ve görevlilere teslim etmeleri konusunda da halkı tembihlemiştir. Aksi halde şehirlerin durumuna göre değişen oranlardaki nezir akçesini kaza ve köylerdeki herkes ödemekle yükümlü kılınmıştır: Örneğin Hacıoğlupazarı 50 bin kuruş;

Demirhisar 10 bin kuruş; Drama 40 bin kuruş (BOA, C.DH. 33/1624, 10/497; BOA, C.ZB. 8/372, 9/419, 9/438, 18/885, 61/3039; BOA, D.BŞM.d. 6429; Özkaya, 2020: 41-42).

Osmanlı Devleti'nin ilk genel nüfus sayımının öncüsü olarak değerlendirilmesi dışında (Özekmekçi, 2020: 150-152) bu defterler daha önce incelenmemiştir. Dolayısıyla bu defterlerin sağlayacağı sosyoekonomik veriler, dağlı isyanlarının Rumeli şehirlerini harap ettiği bir dönem için oldukça mühimdir. Zira defterlerin içeriğinde, ilgili şehirlerin kaç mahalle ve köyden oluştuğu, şehirlerin nüfus dokuları, insanların uğraştıkları meslekler, kişilerin unvanları, şehirlerin dışarıdan göç alıp almadıkları ya da dışarıya göç verip vermedikleri gibi pek çok konuda bilgi bulunabilmektedir. Bununla birlikte bu defterler kısmen birbirinden farklılık göstermektedir. Çünkü bazı defterlerde kişiler müteselsil/zincirleme olarak kefile bağlanmışken, bazılarında tek tek veya iki üç kişi birbirine kefil kılınmıştır.

Öte yandan incelediğimiz kefalet defterlerinde, nüfus defterlerinde olduğu gibi, kişilerin yaşları yer almaz. Daha önce zikredildiği üzere, defterlerin girişinde kefalete bağlananların sadece 7 yaşından yukarı erkek nüfus oldukları belirtilmiştir. İlaveten defterlerde zaman zaman bireylerin ihtiyar ya da çocuk olmaları veya çolak, topal, ama gibi fiziksel özellikleri ile baba, oğul, amca, dayı, enişte gibi akrabalık dereceleri de vurgulanmıştır.

Defterlerle ilgili son olarak şunları belirtmek lazımdır; Ek 2'deki tabloda da görüldüğü üzere, Kırklareli ve Akçakazanlık kazaları iki kere kefalete bağlanmıştır. Bunların ilki 1796'da, ikincisi ise 1801'dedir. Bu yerlerin neden iki defa kefalete bağlandığı net değildir. Ancak Pazvandoğlu'nun 1800'lerde üçüncü defa isyanı sonrasında, dağlı reislerinden Kara Mustafa'nın Kazanlık bölgesinde, Kara Feyzi'nin de Kırklareli bölgesinde etkilerini arttırmış olmalarının bundaki payı muhtemeldir (Özkaya, 2020: 72-85).

Hacıoğlupazarı'nın 1796 yerine 1798'de kefile bağlanmasının nedeni ise, muhtemelen, Pazvandoğlu'nun Vidin'de 1796'daki affından sonra yeniden isyan etmesi üzerine, onun destekçilerinden olan Hacıoğlupazarı ayanı Sırıklıoğlu Mehmet'in 27 Kasım 1797'de Varna Kalesi'ni kuşatmasından kaynaklıdır. Zira bu kefalet kaydıyla, aşağıda görüleceği üzere, Sırıklıoğlu'nu desteklemek amacıyla firar eden kişiler ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada kullandığımız kefalet defterleri hakkında verdiğimiz bu kısa bilgilerden sonra, şimdi seçtiğimiz örneklere geçebiliriz.

Hacıoğlupazarı Kazası

Bulgaristan'ın Dobriç şehrinin eski adı olan Hacıoğlupazarı'nın[4] 1798'deki resmine baktığımızda, Ek 3'teki tabloda da görüldüğü gibi, şehrin 15'i Müslüman, 7'si karışık olmak

[4] Hacıoğlu Pazarı'nın tarihi ile ilgili bkz. (Kiel, 2020: 505-507).

üzere 22 mahallesi bulunmaktadır. Bu mahallelerde toplamda 1.686 kişi kefalete bağlanmıştır. Bunların 1.596'sı Müslüman, 90'ını da gayrimüslimdir. Bu da Müslüman nüfusun şehirde baskınlığını sürdürdüğünün bir işaretidir.[5]

Her ne kadar kefalete bağlanan kişi sayısı üzerinden Hacıoğlupazarı'nın toplam nüfusu hakkında bir tahminde bulunmak zor olsa da, şehrin en kalabalık mahallelerinin Göçeri, Pir Ahmed, Halil Hoca, Hacı Hızır ve Debbağhane olduğunu söylemek mümkündür. Zira Göçeri'de 179, Pir Ahmed'de 176, Hacı Hızır'da 125, Halil Hoca'da 121 ve Debbağhane'de 107 kişi kefile bağlanmıştır.

Bu doğrultuda 50 ile 100 arasında kişinin kefile bağlandığı Cami-i Atik, Terzi Bazergan, Cevizlik, Gazi Baba, Hacı Yusuf, Hacı Ahmed, Rüstem Ağa, Koyunlu Hatun ve Hacı Sinan mahallelerini de orta ölçekli mahalle saymak mümkündür. Hacı Bayram, Hacı Dursun, Hacı Emrullah, Hacı Nasuh, Hacı Umur, Hacı Hamza, Hacı İbrahim ve Durbalı da küçük mahalle grubuna girmektedir. Ancak bunların değişken olduğunu belirtmek gerekir. Zira şehrin çeşitli mahallelerinde yaşayan 52 kişi firar etmiştir ve bunlar kefalete bağlananlardan ayrı zikredilmiştir. Nezre tabi tutulan bu kişilerin bazıları, yanlarında sayıları belli olmayan hizmetkarlarını da götürmüşlerdir. Dolayısıyla firar edenlerin daha fazla olması muhtemeldir. Ağa, beşe, kasap, berber vs. şehrin ileri gelenlerinin de içlerinde yer aldığı bu firarilerin mahallelere dağılımı ise şöyledir; Pir Ahmed 11, Göçeri 9, Hacı Hızır 7, Terzi Bazergan 4, Cevizlik 3, Hacı Yusuf 3, Koyunlu Hatun 3, Gazi Baba 2, Hacı Umur 2, Cami-i Atik 2, Rüstem Ağa 1, Hacı Bayram 1, Hacı Dursun 1, Hacı Ahmed 1, Halil Hoca 1, Hacı İbrahim 1.

İlgili dönemde Hacıoğlupazarı'ndan eşkıyaya katılmak için firar etmiş kişiler bulunmakla birlikte, dışarıdan gelerek Hacıoğlupazarı'nda yaşamlarını sürdürenler de şehrin mahallelerinde göze çarpar. Dışarıdan gelenler, Hacı Sinan Mahallesi'ndeki 1 Bağdatlı ile Hacı Nasuh Mahallesi'ndeki 1 Bafralı hariç, genellikle Hacıoğlupazarı'nın köylerinden ya da Rumeli'nin değişik yerlerindendir. Toplamı 25 olan bu kişilerin mahallelere dağılımı ise şöyledir; Hacı Emrullah Mahallesi: 1 Eğercili ve 1 İsakçalı; Hacı Yusuf Mahallesi: 1 Benderli, 1 İsakçalı, 1 Karabaşlı, 1 Ayranlı; Terzi Bazergan Mahallesi: 1 Gerencikli, 1 Karapelitli; Debbağhane Mahallesi: 1 Çakırcalı, 1 Sirozlu, 1 Engizli, 1 Koyunlu; Hacı Hızır Mahallesi: 1 Bancalı; Halil Hoca Mahallesi 1 Azizbeyli, 1 Küpelili; Göçeri Mahallesi: 1 Karağaçlı, 1 Kulelili, 2 Gerencikli, 1 Velifakihli, 1 Bayezidli, 1 Yanıklırlu, 1 Kurucakuyulu; Cami-i Atik Mahallesi: 2 Kadıköylü.

[5] Kiel, Müslüman nüfusun 18. yüzyılın ikinci yarısında Hacıoğlupazarı'nda baskın olmasının nedeni olarak Rusların 1783'te Kırım'ı işgal etmeleri sonrası Hacıoğlupazarı'na Kırım Tatarlarının yerleşmesine bağlamaktadır. Bkz. (Kiel, 2020: 506).

Şehrin Müslüman mahallelerinde kefile bağlanan bazı kişilerin etnik kökenleri de açıkça belirtilmiştir. Buna göre, Hacı Emrullah Mahallesi'nde 1 Boşnak; Halil Hoca Mahallesi'nde 1 Gürcü; Gazi Baba Mahallesi'nde 1 Arap ve 1 Gürcü; Hacı Hamza Mahallesi'nde 1 Laz; Göçeri, Rüstem Ağa, Hacı İbrahim mahallelerinde 1 ve Hacı Hızır Mahallesi'nde de 2 Tatar yaşamaktadır. Yine Hacı İbrahim Mahallesi'nde 1 de Yörük bulunmaktadır. Bununla birlikte şehirdeki Tatarların, imparatorluğun haberleşmesinde kullanılan ulaklardan olma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Yine şehrin karışık mahallelerinden olan Hacı Ahmed Mahallesi'ndeki gayrimüslimler Rum olarak zikredilmiştir. Diğer gayrimüslimlerin etnik kökeni ise bilinmemektedir.

Gayrimüslimlerin yaşadığı 7 mahalleden sadece Gazi Baba Mahallesi'nde 1 papaz adı geçmektedir. Buna karşılık bütün mahallelerde, ki bu mahallelerin büyük kısmı banilerinin ismini taşıyan cami ve mescitlerin etrafında gelişmiştir (Ayverdi, 2000: 92-93), imam görülmektedir.

Papaz ve imamlar dışında, toplumsal hiyerarşinin önemli göstergelerinden olan, hacı, hoca, seyyid, efendi, ağa, beşe, sipahi, zaim, çorbacı, nazır, alemdar vs. askeri ve dini unvanlara sahip kişilerin şehrin mahallelerine dağılımı ise Ek 4'te gösterilmiştir.

Ek 5'teki tabloda da görüldüğü üzere, Hacıoğlupazarı merkezinde yaşayan gerek Müslüman gerekse gayrimüslim unsurların nüfustaki paylarıyla orantılı olarak Hacıoğlupazarı'nın ekonomik ve ticari hayatına katıldıklarını söylemek mümkündür. Şehirdeki zanaat ve meslek sahiplerinin %90'ı Müslüman, %10'unu da gayrimüslimdir. Terziler, çilingirler, kürkçüler, kılıççılar ve dülgerler örneklerinde olduğu gibi bazı zanaat ve meslekleri hem Müslüman hem de gayrimüslimler karışık olarak yürütmektedir.

Hacıoğlupazarı merkezinden yönümüzü kentin kırsalına çevirdiğimizde, Ek 3'teki tabloda da görüldüğü gibi, Hacıoğlupazarı'na bağlı toplam 82 köy bulunmaktadır. Bu köylerden Derbend Üşenli sadece gayrimüslimlerin yaşadığı bir köyken, Harmanlık-ı Kebir, Kasablı, Karailyas ve Boğdan'da hem Müslümanlar hem de gayrimüslimler birlikte yaşamlarını sürdürmektedir. Diğer köylerden Valalı ve Başpınar'da bir nüfus görülmez. Alic-i Sagir ise Ahmed Ağa'nın mutasarrıflığını yaptığı bir çiftliktir. Ancak içinde kaç reaya ya da amele bulunduğu belli değildir. Yine Hasırlı ve Çayır Harmanlığı da çiftlik olarak geçmektedir.

Bu bağlamda Hacıoğlupazarı'nın köylerinde toplamda 1.190 kişi kefile bağlanmıştır. Bunların 1.138'i Müslüman, 52'si de gayrimüslimdir. Sadece Tokçular ve Ahuormanı'nda 1'er kişi eşkıyaya katılmak için firar etmiştir.

Ek 6'da görüldüğü üzere, Hacıoğlupazarı'na bağlı 82 köyden 53'ünde imam görülmektedir. Muhtemelen bu köylerde cuma kılınır bir cami ya da mescit vardır. Yine Derbend Üşenli Köyü'nde de 1 kilise olmalıdır. Zira köyde 1 papaz bulunmaktadır.

Hacıoğlupazarı köylerindeki zanaat ve meslek sahibi kişi sayıları da şöyledir: Selman'da 1 berber; Harmanlık-ı Kebir'de 1 terzi; Armağan Kuyusu'nda 1 çoban; Çoban Kuyusu'nda 1 fıçıcı; Kara İlyas'ta 1 saka; Mazlumca'da 1 terzi; Karamurat'da 1 tabbak, 1 çubukçu; Yenimahalle'de 1 sığırtmaç; Obabaca'da 1 bostancı; Ballıca'da 1 nalbant; Çayırlıgöl'de 1 manav; Kabasakallı'da 1 tabbak vardır ve bunlar Müslümandır.

Şehir merkezinde olduğu gibi Hacıoğlupazarı'nın köylerinde de dışarıdan gelenler göze çarpar. Bunlar da yine Hacıoğlupazarı'nın diğer köylerinden ya da Rumeli'nin değişik yerlerinden gelen kişilerdir: Gerencik'de 1 Çobankuyulu; Çerkes Köyü'nde 1 Azaplarlı; Kasaplı'da 1 Küpelili; Arnavut Kuyusu ve Kadı Köyü'nde 1'er Balkanlı; Derbend Üşenli'de 1 İkizceli; Obabaca'da 1 Karamuratlı, 1 Hoşkademli; Velifakih'te 1 Karayazıcılı. Harmanlık-ı Kebir'deki 1 Macar da bunlara eklemlenir. Susuz Köyü'nde de 1 Arap vardır.

Aydos Kazası

Rumeli'nin sağ kol güzergahında yer alan ve günümüzde Bulgaristan'ın Burgaz iline bağlı bir ilçe konumunda olan Aydos'un 1801'deki durumuna baktığımızda, Ek 7'deki tabloda da görüldüğü gibi, şehir 7 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallelerden Arabacı Vakya Mahallesi'nin uzun zamandır perişan ve perakende olduğu defterde vurgulanmaktadır. Ancak buradaki nüfusun nereye gittiği bilinmemektedir.

Diğer mahallelerden Cami-i Şerif ve Musa Subaşı mahalleleri Müslüman mahallesidir. Kebir Mahallesi'nde gayrimüslimler yaşamlarını sürdürmektedir. Tuzcu, Katib Ali ve Darko Dadı ise hem Müslüman hem de Gayrimüslim nüfusu bünyesinde barındırır.

Aydos merkezinde toplam 229 kişi kefile bağlanmıştır. Bunların 157'si Müslüman, 68'i Gayrimüslim ve 4'ü de Kıpti'dir.

Tuzcu, Katib Ali, Darko Dadı ve Musa Subaşı mahallelerinde cami ya da mescit olmalıdır. Zira 1'er imam bu mahallelerde kaydedilmiştir.

Gromalı bir kişi Tuzcu Mahallesi'nde, Pazarcıklı 1 kişide Katib Ali Mahallesi'nde yaşamını sürdürmektedir.

Şehirdeki nüfusun uğraştıkları zanaat ve mesleklere gelince; gayrimüslimler arasında 4 sabuncu, 2 dülger, 1 fıçıcı, 3 boyacı, 1 kürkçü, 1 sahancı, 3 bakkal, 2 çoban, 1 çelmekçi, 1 kasap ve 5 kuyumcu vardır. Tuzcu Mahallesi'ndeki 1 dülger ve 1 sabuncu ile Katib Ali

Mahallesi'ndeki 1 fıçıcı dışında gayrimüslim zanaat ve meslek erbabının hepsi Kebir Mahallesi'nde yaşamaktadır.

Müslümanların uğraştıkları mesleklerin mahallelere dağılımı ise şöyledir: Cami-i Şerif Mahallesi'nde 1 kahveci, 1 berber, 1 ekmekçi, 1 dikici; Tuzcu Mahallesi'nde 1 tüfekçi, 1 dikici, 1 nalband, 1 muytab; Katib Ali Mahallesi'nde 1 arabacı, 2 kalaycı, 1 dikici, 1 dülger; Darko Dadı Mahallesi'nde 1 kazıcı, 1 hallac; Musa Subaşı Mahallesi'nde 2 nalband, 1 berber, 1 simitçi ve 1 fıçıcı.

Serdar-ı kaza ve zaim Katib Ali Mahallesi'nde yaşamını sürdürürken; şehir kethüdası ve muhtesip Darko Dadı Mahallesi'ndedir. Yine Tuzcu Mahallesi'nde 1 muhzır bulunmaktadır. Bunların dışında ağa (8), beşe (13), efendi (9), hacı (5), müezzin (4), şeyh (1), hafız (3), seyyid (2), hatip (1), molla (8) gibi askeri ve dini unvana sahip kişiler de şehirde vardır.

Aydos'un kırsalına bakıldığında, Ek 7'deki tabloda da görüldüğü üzere, 78 köy kefalete bağlanmıştır. Bu 78 köyden 49'u maktu vergi[6] veren köylerdendir. Ancak bunun miktarı belli değildir. Kalan 29 köy ise bila-maktu olarak geçmektedir. Çünkü bu köyler perakende ve perişan olarak deftere kaydedilmiştir. Zaten bunlardan Has, Kadı, Ilıca ve Celebköprüsü'nde hiçbir nüfus kaydı yoktur.

Aydos Kazası'nın köylerinde ise toplamda 1.270 kişi kefile bağlanmıştır. Bunların 962'si Müslüman, 308'i gayrimüslimdir.

Aydos'un bazı köylerinde de dışarıdan gelen kişiler mevcuttur. Marafta Köyü'nde 1 Doğankayalı; Sarıkovanlık'ta 1 Karinli; Recep Köyü'nde 1 Edirneli; Doskatna'da 1 Vidinli; Sapaca'da 1 Patırlı; Reslilller'de 1 Cumalı; Derbendcenge'de 1 Çayıranlı; Çalı Köyü'nde 1 Kumarabavlı; Şeyhler'de 1 Döleli, 1 Demreli yaşamlarını sürdürmektedir. Yine Marafta'da 1 Arnavut; Köprü Köyü'nde de 1 Macar kökenli kişi bulunur.

Bergos, Gıramanak, Royça, Sırakaya, Beyci, Bayramdere, Kızılpelit, Lopişne, Doskatna, Sapaca, Karaahmed, Şeyhler, Macarlar Köyleri'nde 1'er imam zikredilmektedir. Bu köylerde cami ya da mescit olması muhtemeldir.

Ek 8'de görüldüğü üzere, beşe, çorbacı, kethüda, ağa, reis, efendi, hacı gibi askeri ve dini unvanlı kişiler de köylerde bulunmaktadır. Bunun dışında Bergos'da 1 gayrimüslim Papuççu ile 1 (M) hamamcı, 1 (M) dikici, 1 (M) attar, 1 (M) serrac, 1 (M) hallac, 1 (M) kalafat

[6] Maktu, Osmanlı maliyesinde kira veya vergi bedeli olarak belirlenmiş toplam miktar için kullanılan bir terimdir. Özellikle 18. yüzyılla birlikte malikane sistemi içerisinde maktu vergilendirme yöntemi çok boyutlanmıştır. Zira bu dönemin önemli özelliklerinden birisi, vergi yükümlüsü grup veya kişilerin, vergi toplama yetkisine sahip olanlarla bir uzlaşı içine girmeleri ve daha önce münferiden toplanan birçok verginin maktuya dönüşmesidir. Dolayısıyla maktu vergi, uzlaşı sonucu ortaya çıkan vergi miktarıdır ve bu verginin arkasında karmaşık bir yönetsel, ekonomik ve sosyal ilişki ağı vardır. Geniş bilgi için bkz. (Ergenç, 2013: 1-5, 429-439, 457).

vardır. Hotil Köyü'nde de 1 (M) uncu mevcuttur. Royça'da 1 (M) kaymakçı; Çipilce'de 1 (M) kuşçu, 1 (M) manav; Recep'de 1 (M) manav; Derbendcenge'de 1 (M) terzi; Pirce'de 1 (M) kiremitçi; Delihüseyin'de 1 (M) fiçıcı; Köprü'de 1 (GM) terzi; Şeyhler'de 1 (M) bozacı, 1 (M) berber, 1 (M) terzi; Çavdarlık'ta 1 (M) çiftçi; Taştepe'de 1 (GM) terzi; Haramidere'de ve Abdürrezzak'da 1'er (M) sığırtmaç göze çarpar.

Kızılağaç ve Hatunili Kazaları

Kefalet defterinde Kızılağaç ma Hatunili şeklinde ifade edilen Kızılağaç ve Hatunili Kazaları, Edirne'nin kuzeyinde yer almaktadır. Hemen belirtmem gerekir ki; Ek 9'da görüldüğü üzere, bu kazalardan Hatunili Kazası'na bağlı Fakih, Tahir, Derbend, Bey, Orhan ve Kurudere köyleri tamamen perakende ve perişandır. Ancak bunların nereye gittikleri vurgulanmamıştır.

Kızılağaç Kazası'na gelince, kazanın merkezi olan Yenice Köyü, günümüzde Bulgaristan sınırları içinde kalmaktadır. Bugünkü adı Elhovo'dur.

Yenice dışında Kızılağaç Kazası'nın 18 köyü bulunmaktadır. Bu köylerden Güçbeyler, Uzunlu, İncekli ve Araplı köyleri perakende ve perişan olarak kaydedilmiştir. İncekli dışında diğer üç köyün ahalileri, muhtemelen daha güvenli bir yerde yaşamak adına, Edirne'ye göçmüştür. Nihayetinde bölgede eşkıya kol gezmektedir. Ancak bunların kaç kişi olduğu belli değildir.

Kazanın geriye kalan köylerinde 122 Müslüman, 163 gayrimüslim kefalete bağlanmıştır. Bunlardan Kovandere ve Akpınar'da sadece Müslümanlar yaşarken; Kul Köyü'nde gayrimüslimler bulunmaktadır. Diğer 12 köy ise karışıktır.

Yenibeyli ve Sarıhanlı köylerinde 1'er imam görülmektedir. Kovandere'de de 1 ayan yaşamını sürdürmektedir. Hasanbeyli ve Yenibeyli'de 2 Müslüman çorbacı ile Salmanlar ve Kul köylerinde de 2 gayrimüslim çorbacı bulunmaktadır. Yine ağa (10), beşe (13), korucu (1), efendi (1) gibi dini ve askeri unvana sahip kişiler de Kızılağaç'ın köylerinde mevcuttur. Köylerdeki zanaat ve meslek erbapları da Ek 10'daki tabloda gösterilmiştir.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağlı isyanlarını bastırmak noktasında Rumeli'deki halkın eşkıyaya karışmaması ve herhangi bir yardımda bulunmaması amacıyla bir sosyal denetim mekanizması olarak yaptığı sayımları içeren kefalet defterlerinin, dağlı isyanlarının Rumeli coğrafyasını kasıp kavurduğu bir dönemde bölge şehirlerinin sosyoekonomik ve demografik yapısını gözler önüne seren veriler içerdiği açıktır. Diğer defterler üzerinde de yapılacak incelemelerle, dağlı isyanlarının Rumeli şehirlerini ne kadar etkileyip etkilemediğiyle ilgili daha belirgin yorumlar yapmak mümkün olacaktır. Ancak incelediğimiz üç şehir üzerinden

bakıldığında, bu isyan sürecinin bölgenin demografik ve sosyoekonomik dokusunu büyük oranda değiştirdiği ve bölgeyi harap ettiği ortadadır. Nihayetinde pek çok köy boşalmıştır. İnsanların bazıları yakınlarında bulunan Edirne gibi daha güvenilir yerlere göçmüşlerdir. Bu da göç alan yerleri olumsuz etkilemiş olsa gerektir.[7] Ayrıca imparatorluk hazinesi de bu süreçten olumsuz etkilenmiştir. Zira devlet, boşalan köylerden vergi alamaz hale gelmiştir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Asafî Âmedî Kalemi (A.{AMD.), 35/63.

Bâb-ı Asafî Divan (Beylikçi) Kalemi Defterleri (A.{DVN.d.), 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 847, 848, 849, 850, 851, 899.

Cevdet Dahiliye (C.DH.), 33/1624, 10/497, 74/3948.

Cevdet Zabtiye (C.ZB.), 8/372, 9/419, 9/438, 18/885, 61/3039.

Bâb-ı Defteri, Başmuhâsebe Defterleri (D.BŞM.d.), 6429, 6525, 6526, 6532.

Kâmil Kepeci Defterleri (KK.d.), 804, 805.

Maliyeden Müdevver Defterleri (MAD.d.), 20367.

Nüfus Defterleri (NFS.d.), 4543.

Diğer Kaynaklar

Ayverdi, E. H. (2000). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri: Bulgaristan, Yunanistan, Arnavudluk*, *Cilt IV*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Başaran, B. ve Kırlı, C. (2017). III. Selim'in Saltanatında (1789-1808) İstanbul Zanaatkârları Üzerine Bazı Gözlemler. *Ekmek Aslanın Ağzında Osmanlı Şehirlerinde Hayatlarını Kazanmak İçin Mücadele Eden Zanaatkârlar* içinde (s. 277-294). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Ergenç, Ö. (2013). *Şehir, Toplum, Devlet Osmanlı Tarihi Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Karakuş, S. E. (2018). *Osmanlı İdaresinde Edirne (1789-1839).* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Kiel, M. (2020). Hacıoğlupazarcığı. *DİA*, *Cilt Ek-1*, 505-507.

[7] Dağlı isyanlarından olumsuz etkilenen yerlerle ilgili bir örnek için bkz. (Karakuş, 2018: 174-176, 298-302).

Kırlı, C. (2010). Devlet ve İstatistik: Esnaf Kefalet Defterleri Işığında III. Selim İktidarı. S. Kenan (Ed.), *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi*, içinde (s. 183-212). İstanbul: İSAM Yayınları.

Kırlı, C. ve Başaran, B. (2012). 18. Yüzyıl Sonlarında Osmanlı Esnafı. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Esnaf ve Ticaret* içinde (s. 7-20). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Özekmekçi. M. M. (2020). Osmanlı Devleti'nin İlk Genel Sayımının Öncüsü Olarak Önerilen Sayımlar. *Kesit Akademi Dergisi*, (25), 148-160.

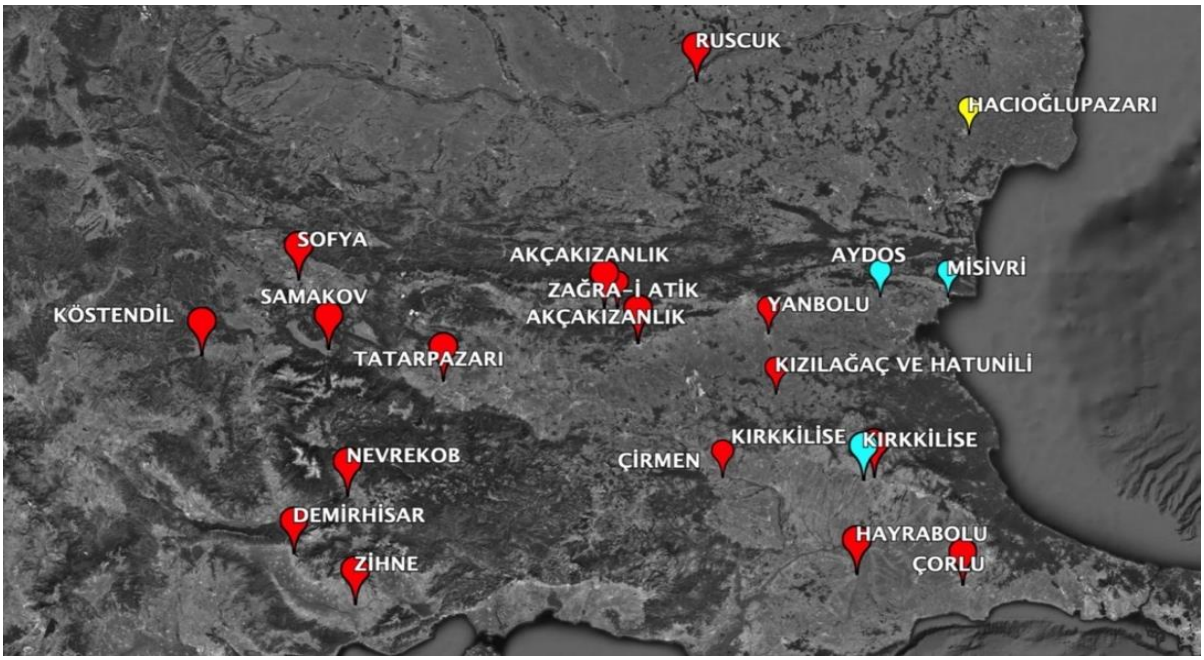
Özkaya, Y. (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Dağlı İsyanları (1791-1808)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Saydam, A. (1997). Kamu Hizmeti Yaptırma ve Suçu Önleme Yöntemi Olarak Osmanlılarda Kefâlet Usûlü. *Toplumsal Tarih*, (164) 4-12.

Uzunçarşılıoğlu, İ. H. (1939). Vezir Hakkı Mehmed Paşa (1747-1811). *Türkiyat Mecmuası*, Cilt VI, 177-326.

Ekler

Ek 1: Dağlı İsyanları Sırasında Kefalete Bağlanan Rumeli Şehirlerini Gösterir Harita (Kırmızı: Mehmed Hakkı Paşa Döneminde; Mavi: Seyyid Mahmud Tayyar Paşa Döneminde; Sarı: ?)

Ek 2: Dağlı İsyanları Sırasında Kefalete Bağlanan Rumeli Şehirlerine Ait Defterlerle İlgili Arşiv Bilgileri

Sıra No	Arşiv Kodu	Tarihi	Ait Olduğu Şehir	Kimin Zamanında Tutulduğu	Görüntü Sayısı
1	A.{AMD. 35/63	25 N 1210 - 3 Nisan 1796	Çirmen	Mehmed Hakkı Paşa	2
2	A.{DVN.d. 838	10 N 1210 - 19 Mart 1796	Kırkkilise (Kırklareli)	Mehmed Hakkı Paşa	17
3	A.{DVN.d. 839	Evasıt-ı RA 1211 - 13-23 Eylül 1796	Nevrekob	Mehmed Hakkı Paşa	27
4	A.{DVN.d. 840	15 R 1211 - 18 Ekim 1796	Zihne	Mehmed Hakkı Paşa	19
5	A.{DVN.d. 841	Evasıt-ı R 1211 - 13-23 Ekim 1796	Razlık	Mehmed Hakkı Paşa	12
6	A.{DVN.d. 842	27 R 1211 - 30 Ekim 1796	Samakov	Mehmed Hakkı Paşa	47
7	A.{DVN.d. 843	11 C 1211 - 12 Aralık 1796	Akçakazanlık	Mehmed Hakkı Paşa	15
8	A.{DVN.d. 844	25 Ş 1212 - 12 Şubat 1798	Hacıoğlupazarı		19
9	A.{DVN.d. 847	3 Z 1215 - 17 Nisan 1801	Kırkkilise (Kırklareli)	Seyyid Mahmud Tayyar Paşa	8
10	A.{DVN.d. 848	23 Z 1215 - 7 Mayıs 1801	Misivri	Seyyid Mahmud Tayyar Paşa	5
11	A.{DVN.d. 849	5 M 1216 - 18 Mayıs 1801	Aydos	Seyyid Mahmud Tayyar Paşa	6
12	A.{DVN.d. 850	23 CA 1216 - 1 Ekim 1801	Akçakazanlık	Mehmed Hakkı Paşa	14
13	A.{DVN.d. 851	15 C 1216 - 23 Ekim 1801	Yanbolu	Mehmed Hakkı Paşa	6
14	A.{DVN.d. 899	18 C 1216 - 26 Ekim 1801	Kızılağaç ve Hatunili	Mehmed Hakkı Paşa	5
15	C.DH. 79/3948	10 RA 1211 - 13 Eylül 1796	Çorlu	Mehmed Hakkı Paşa	22
16	D.BŞM.d. 6429	25 L 1210 - 3 Mayıs 1796	Hayrabolu	Mehmed Hakkı Paşa	23
17	D.BŞM.d. 6525	10 C 1211 - 11 Aralık 1796	Demirhisar	Mehmed Hakkı Paşa	4
18	D.BŞM.d. 6526	11 C 1211 - 12 Aralık 1796	Sofya	Mehmed Hakkı Paşa	31
19	D.BŞM.d. 6532	B 1211 - 31 Aralık 1796-29 Ocak 1797	Köstendil	Mehmed Hakkı Paşa	11
20	KK.d. 804	17 N 1210 - 26 Mart 1796	Ruscuk	Mehmed Hakkı Paşa	12
21	KK.d. 805	11 RA 1211 - 14 Eylül 1796	Tatarpazarı	Mehmed Hakkı Paşa	103
22	MAD.d. 20367	03 C 1211 - 4 Aralık 1796	Zağra-i Atik	Mehmed Hakkı Paşa	Tamirlik
23	NFS.. 4543	17 R 1211 - 20 Ekim 1796	Drama	Mehmed Hakkı Paşa	11

Ek 3: Hacıoğlupazarı Kazası'nda Kefalete Bağlanan Kişi Sayısı

Mahalle Adı	Müslim	Gayrimüslim
Cami-i Atik	85	9
Göçeri	179	
Pir Ahmed	176	
Halil Hoca	121	
Hacı Hızır	119	6
Debbağhane	107	
Cevizlik	78	
Terzi Bazergan	96	
Gazi Baba	60	28
Hacı Yusuf	69	11
Rüstem Ağa	61	
Hacı Bayram	40	
Hacı Dursun	41	

Hacı Ahmed	50	23
Hacı Emrullah	40	
Hacı Nasuh	47	
Hacı Umur	35	
Hacı Sinan	53	11
Koyunlu Hatun	69	
Hacı Hamza	20	
Hacı İbrahim	28	2
Durbalı	22	
TOPLAM	**1.596**	**90**
Köy Adı	**Müslim**	**Gayrimüslim**
Gerencik	35	
Köstekciler	4	
Ağaçlıca	4	
Küpeliler	4	
Kirazali	15	
Çoralı-ı Sagir	9	
Çoralı-ı Kebir	16	
Selman	4	
Çayırharmanlığı	1	
Pirfakih	11	
Harmanlık-ı Kebir	18	3
Aydınbey	5	
Karabakiler	5	
Nebi Kuyusu	21	
Armağan Kuyusu	15	
Mallıcalar	3	
Şühud Kuyusu	7	
Karayazıcı	4	
Karlıbey	14	
Alibey	7	

Zağralı	22	
Büryan	6	
Çerkes	9	
Karaağaç	26	
Hisarlık	4	
Salihüddin Halife	19	
Dokuz Ağaç	9	
Mahmuzlu	10	
Musabey	16	
Melekler	9	
Durbalı	7	
Çiftlik	19	
Çoban Kuyusu	29	
Kasım	9	
İlbeyli	16	
Mevasince	3	
Kasablı	23	4
Yörükçüler	13	
Turgut Halife	16	
Karailyas	16	3
Çakırca	5	
Mazlumca	26	
Ömerce	7	
Söğütçük	8	
Hasırlı	1	
Azizbey	39	
Seyyidalifakih	4	
Köse İsa	4	
Arnavut Kuyusu	15	
Karamurat	22	
Sarımahmut	25	

Yenimahalle	26	
Serdimend	3	
Kadı	60	
Derbend Üşenli		33
Karabaşlı	29	
Semizali	39	
Obabaca	25	
Valalı		
Sarıca	3	
Ermeni Pınarı	3	
Ballıca	27	
Şahinler	47	
Yastıkçılar	6	
Köseler	5	
Tokçular	5	
Yanıklar	22	

Velifakih	3	
Kuruca Kuyu	5	
Ahuormanı	56	
Alic-i Kebir	14	
Çayırlıgöl	21	
Toy Kuyusu	19	
Mürsel Kuyusu	6	
Aydın Çulha	18	
Susuz	6	
Yılık	13	
Başpınar		
Hoşkadem	18	
Kabasakallı	17	
Alic-i Sagir		
Boğdan	3	9
TOPLAM	**1.138**	**52**

Ek 4: Hacıoğlupazarı'ndaki Dini ve Askeri Unvanlı Kişilerin Mahallelere Dağılımı

Mahalle Adı	Askeri ve Dini Unvanlar	
	Müslüman	Gayrimüslim
Cami-i Atik	imam 1; seyyid 2; efendi 6; hafız 2; hoca 2; hacı 4; ağa 3; alemdar 3; beşe 10; menzilci 1	
Göçeri	imam 1; hafiz 7; efendi 2; sipahi 3; beşe 14; ağa 1; hacı 3; molla 3; kalyoncu 1	
Pir Ahmed	imam 1; efendi 5; hafız 2; çorbacı 1; hacı 8; beşe 10; seyyid 2; molla 2; hatip 1; alemdar 2; ağa 7; bayrakdar 2	
Halil Hoca	imam 1; seyyid 2; efendi 2; ağa 2; bayrakdar 2; bey 2; beşe 11; müderris 1; molla 6; hacı 2; alemdar 2; menzilci 1	
Hacı Hızır	imam 1; hafız 2; efendi 3; seyyid 2; sipah 1; molla 4; bey 1; beşe 9; ağa 1; hacı 1	
Debbağhane	imam 1; efendi 4; seyyid 2; alemdar 2; beşe 3; hacı 1; molla 5; sipahi 1	
Cevizlik	imam 1; seyyid 1; efendi; alemdar 1; beşe 4; molla 6; hoca 1; kadı 1; bayrakdar 1; bekçi 1	
Terzi Bazergan	imam 1; efendi 2; hacı 4; hafız 2; molla 5; seyyid 2; ağa 2; beşe 5	
Gazi Baba	imam 1; seyyid 4; ağa 4; hacı 8; beşe 3; molla 4; alemdar 3; menzilci 1; hafiz 2; efendi 2	papaz 1
Hacı Yusuf	imam 2; seyyid 2; hafız 4; molla 3; muhzır 1; efendi 2; alemdar 1	
Rüstem Ağa	imam 1; efendi 2; ağa 1; hacı 1; molla 2; beşe 2; hafız 1	
Hacı Bayram	imam 1; seyyid 4; müderris 1; efendi 1; ağa 1; alemdar 1; hafız 2; çavuş 1; beşe 2; molla 1	
Hacı Dursun	imam 1; efendi 1; hoca 1; beşe 1; molla 4; sipahi 2; alemdar 2	
Hacı Ahmed	imam 1; seyyid 2; molla 6; bayrakdar 1; sipahi 1; müezzin 1; beşe 6; muhzır 1; ağa 1; hacı 1; efendi 1; hafız 1	
Hacı Emrullah	imam 1; seyyid 1; efendi 2; ağa 1; beşe 2; molla 2; sipahi 1	
Hacı Nasuh	imam 1; efendi 1; seyyid 1; zaim 2; bayrakdar 2; hacı 1; beşe 4; alemdar 2	
Hacı Umur	imam 1; efendi 2; hacı 3; beşe 3; molla 1; bayrakdar 2; nazır 1	
Hacı Sinan	imam 1; efendi 2; alemdar 2; molla 4; hafız 1; ağa 1; beşe 3; hacı 1; hoca 3	
Koyunlu Hatun	imam 1; seyyid 1; efendi 1; molla 3; hafız 1; ağa 5; beşe 6; bey 1	
Hacı Hamza	imam 1; seyyid 1; hafız 2; efendi 1; hacı 1; beşe 1; ağa 2; molla 2	
Hacı İbrahim	imam 1; efendi 2; ağa 3; alemdar 3; molla 5; beşe 1; hafiz 2; hacı 1	
Durbalı	imam 1; efendi 1; molla 2; beşe 1	

Ek 5: Hacıoğlupazarı'ndaki Zanaat ve Meslek Erbabının Mahallelere Dağılımı

Mahalle Adı	Zanaat ve Meslekler	
	Müslüman	Gayrimüslim
Cami-i Atik	dikici 1; tüfekçi 1; saka 1; berber 3; nalband 1; tabbak 2; kasap 1; terzi 2; çanakçı 1	terzi 1
Göçeri	serrac 2; tekneci 1; nalband 3; tabbak 1; fıçıcı 2; terzi 3; kalyoncu 1; berber 2; fındıkçı 1	
Pir Ahmed	kahveci 1	
Halil Hoca	manav 2; çömlekçi 4; nalband 4; terzi 5; fıçıcı 4; berber 1; serrac 1	
Hacı Hızır	kılıçcı 1; terzi 4; serrac 3; berber 6; nalband 1; dellal 1; tabbak 6; tüfekçi 1; kalpakçı 2	terzi 1
Debbağhane	kılıçcı 1; değirmenci 1; berber 2; hallac 3; haffaf 1; manav 2; kahveci 2; arabacı 1; çilingir 1; terzi 2; nalband 1	
Cevizlik	terzi 2; tüfekçi 1; serrac 2; manav 1; berber 4; abacı 1	
Terzi Bazergan	kürkçü 1; nalband 1; kasap 1; serrac 1; çubukçu 1; terzi 1; kantarcı 1	
Gazi Baba	terzi 2; katırcı 1	
Hacı Yusuf	kılıçcı 1; serrac 1; debbağ 1; nalband 1; çömlekçi 1; darıcı 1; çoban 1	boyacı 2; fırıncı 1; kürkçü 2; dülger 2; kuyumcu 1
Rüstem Ağa	fıçıcı 2; debbağ 2; terzi 1; dülger 2; derici 1; keçeci 1; berber 1	
Hacı Bayram		
Hacı Dursun	tüfekçi 1; debbağ 1; dikici 1; berber 1; terzi 1; cerrah 1	
Hacı Ahmed	kahveci 1; terzi 1; tüfekçi 1; kasap 1; berber 4	çilingir 1; fırıncı 2; kürkçü 2; kılıçcı 1; terzi 2
Hacı Emrullah	fıçıcı 1; saka 1; bıçakçı 1; tabbak 1	
Hacı Nasuh	nalband 1; berber 1; terzi 1; tabbak 1	
Hacı Umur	tabbak 2; terzi 1; kahveci 1; serrac 1	
Hacı Sinan	öküzcü 1; fıçıcı 1; oduncu 1; mutaf 1; doğramacı 1; haffaf 1; keçeci 1	terzi 1
Koyunlu Hatun	serrac 1; çoban 1; terzi 2; berber 3; nalband 1	
Hacı Hamza	nalband 1; dikici 1; kürkçü 1; berber 1; eskici 1	
Hacı İbrahim	berber 1	
Durbalı	dikici 1; terzi 1	

Ek 6: Hacıoğlupazarı Köylerindeki Dini ve Askeri Unvanlı Kişiler

	Askeri ve Dini Unvanlar		Çakırca	molla 1	
Köy Adı	Müslüman	Gayrimüslim	Mazlumca	imam 1; efendi 1; ağa 1	
Gerencik	imam 1; hoca 2		Ömerce	hacı 2	
Köstekciler	imam 1; efendi 1		Söğütçük	molla 1; ağa 1	
Ağaçlıca	imam 1; efendi 1; hacı 2; alemdar 1; ağa 1		Hassırlı	ağa 1	
Küpeliler	imam 1; hoca 1; molla 1		Azizbey	imam 1; molla 1	
Kirazali	imam 1; efendi 1; hoca 1; beşe 1		Seyyidalifakih		
Çoralı-ı Sagir	imam 1; molla 1; hacı 1; ağa 1		Köse İsa	imam 2; seyyid 1; hoca 1; molla 1	
Çoralı-ı Kebir	imam 1; molla 1		Arnavut Kuyusu	imam 1; molla 1; solak 1	
Selman	imam 1; molla 1; hacı 1; ağa 1		Karamurat	imam 1; efendi 1	
Çayırharmanlığı	hacı 1; ağa 1		Sarımahmut	imam 1; efendi 1; ağa 1; molla 1; beşe 1	
Pirfakih	imam 1; molla 1; beşe 1		Yenimahalle	imam 1; hoca 1	
Harmanlık-ı Kebir	imam 1; efendi 1; beşe 1; ağa 1;	çorbacı 1	Serdimend	molla 1	
Aydınbey	imam 1; molla 1; ağa 1		Kadı	imam 1; efendi 1; bayrakdar 1	
Karabakiler	imam 1; efendi 1; beşe 1; hacı 1		Derbend Üşenli		papaz 1
Nebi Kuyusu	imam 1; efendi 1; hacı 1; ağa 2; alemdar 1		Karabaşlı	imam 1; molla 2; beşe 1; bayrakdar 1	
Armağan Kuyusu	imam 1; hoca 2; ağa 2;		Semizali	imam 1; efendi 1	
Mallıcalar	ağa 1; çırak 1		Obabaca	imam 1; efendi 1; beşe 1	
Şühud Kuyusu	imam 1; hoca 1; ağa 1; molla 1		Valalı		
Karayazıcı	imam 1; hoca 1		Sarıca		
Karlıbey	imam 1; hoca 1; hacı 1; beşe 1		Ermeni Pınarı		
Alibey	imam 1; hacı 1		Ballıca	imam; 1 molla 1	
Zağralı	imam 1; molla 1		Şahinler	imam 1; efendi 1; beşe 1; hacı 1; ağa 1	
Büryan	ağa 1		Yastıkçılar		
Çerkes	imam 1; efendi 1; beşe 1		Köseler	ağa 1	
Karaağaç	imam 1; efendi 1; hafız 1; bey 1 ;beşe 5; bayrakdar 1		Tokçular	hacı 1	
Hisarlık			Yanıklar	imam 1	
Salihüddin Halife	imam 1; efendi 1; beşe 1; hacı 1		Velifakih	molla 1	
Dokuz Ağaç	hacı 1; alemdar 1		Kuruca Kuyu	imam 1; molla 1	
Mahmuzlu	imam 1; efendi 1; ağa 1		Ahuormanı	imam 1; efendi 1; beşe 1	
Musabey	imam 1; hoca 1		Alic-i Kebir		
Melekler	imam 1; hoca 1; molla 1		Çayırlıgöl	imam 1; efendi 1; beşe 2; bayrakdar 1	
Durbalı			Toy Kuyusu		
Çiftlik	imam 1; efendi 1; molla 1		Mürsel Kuyusu	ağa 1	
Çoban Kuyusu	imam 1; efendi 1; beşe 1		Aydın Çulha	molla 1	
Kasım	imam 1; efendi 1; beşe 3		Susuz	imam 1; hoca 1; alemdar 1	
İbeyli	alemdar 1		Bılık	imam 1; efendi 1; ağa 2	
Mevasince			Başpınar		
Kasablı	imam 1; efendi 1; alemdar 1; molla 1; hacı 1		Hoşkadem	imam 1; efendi 1; ağa 1; beşe 1	
Yörükçüler	imam 1; efendi 1		Kabasakallı	imam 1; molla 3; beşe 3; tabbak 1	
Turgut Halife	imam 1; efendi 1; hacı 1; bey 1		Alic-i Sagir		
Karailyas	imam 1; efendi 1; seyyid 1		Boğdan	hacı 1; molla 1	

Ek 7: Aydos Kazası'nda Kefalete Bağlanan Kişi Sayısı

Mahalle Adı	**Müslim**	**Gayrimüslim**	**Kıpti**
Cami-i Şerif	41		
Tuzcu	33	4	
Katib Ali	32	2	4
Darko Dadı	29	3	
Musa Subaşı	22		
Kebir		59	
Arabacı Vakya			
TOPLAM	**157**	**68**	**4**
Köy Adı	**Müslim**	**Gayrimüslim**	
Nefs-i İskele-i Bergos	68	124	
Gıramanak	51		
Marafta	24		
Hotil	21		
Royça	24		
Sarıkovanlık	41		
Çipilce	30		
Karaaliler	18		
Karaveliler	8		
Boğazdere	12		
İçme	12		
Sırakaya	18		
Buhular	8		
Dere	9		

Ayvacık	14		
Beyci	21		
Receb	21		
Bayramdere	7	8	
Kızılpelid	12		
Lopişne	11	10	
Doskatna	21		
Dikenlik	20		
Doğankaya	16		
Çiftlik	6		
Gerdeme	12		
Toy	10		
Sapaca	9		
Sapaca İçmesi	7		
Dere	8		
Resiller	9		
Taşlık	4		
Derbendcenge		32	
Pirce	18		
Mırna	10		
Deli Hüseyin	13		
Karaahmed	7		
Kasaflar	21		
Köprü	14	17	
Çiflik	9		
Potraşan	6		

Kovanlık	12		
Kürtçiftliği	18		
Çalı	18		
Sandıkçı	5		
Şeyhler	66		
Çavdarlık	12		
Haramidere	10		
Piraniler	12		
Yusuf Çoban	9		
Dere	15		
Abdürrezzak	18		
Eflehanlı	17		
Elmadere	9		
Bayrameleği	13		
Macarlar	6		
Nadirderbend		21	
Kızılcık		19	
Dellal	7		
Karamanobası	1		
Göçenler	27		
Kavak	5		
Karahisar	3	5	
Rakna		5	
Marko		5	
Doğanca	5		
Taştepe		5	
Yenimahalle		10	
Purna	3	7	
Gazablı	6	6	

Küçükali	3	3	
Köpekli		9	
Tercüman		12	
Çeke-i Sagir	3	10	
Sarsanlar	9		
Has			
Kadı			
Ilıca			
Celebköprüsü			
TOPLAM	**962**	**308**	

Ek 8: Aydos Kazası Köylerindeki Askeri ve Dini Unvanlı Kişiler

Köy Adı	Askeri ve Dini Unvanlar	
	Müslüman	Gayrimüslim
Nefs-i İskele-i Bergos	hacı 9; imam 2; efendi 4; hatib 1; müezzin 3; molla 5; hafız 1; ağa 3; beşe 18; seyyid 4; hallac 1; bayrakdar 2	
Gıramanak	imam 1; efendi 1; hacı 1; molla 3	
Marafta	çorbacı 1; molla 1	
Royça	imam 1; molla 2	
Sarıkovanlık	çorbacı 2; molla 2; beşe 1	
Çipilce	beşe 2; molla 1	
Karaaliler	hoca 1; beşe 1; molla 2	
İçme	beşe 1	
Sırakaya	imam 1; molla 1	
Ayvacık	çorbacı 1	
Beyci	imam 1; efendi 1; ağa 1; molla 1; beşe 1	
Receb	molla 2	
Bayramdere	imam 1	
Kızılpelid	beşe 1; imam 1; efendi 1	
Lopişne	çorbacı 1; imam 1; molla 1	çorbacı 1
Doskatna	imam 1; molla 1	
Dikenlik	molla 1	
Gerdeme	hoca 1; ağa 1; beşe 1	
Toy	molla 1; hoca 1	
Sapaca	imam 1; molla 2	
Sapaca İçmesi	çorbacı 1; molla 1	
Dere	molla 1	
Resiller	molla 1	
Taşlık	molla 1	
Pirce	ağa 1; hoca 1	
Deli Hüseyin	beşe 1	
Karaahmed	beşe 2; imam 1	
Kasaflar	beşe 4; hoca 1; çoban 1; molla 1	
Köprü	çorbacı 1	kethüda 1
Çiflik	beşe 1	
Potraşan	beşe 1	
Kovanlık	molla 1	
Kürtçiftliği	beşe 2; molla 1	
Çalı	molla 1	
Sandıkçı	ağa 1	
Şeyhler	bayrakdar 1; hafız 1; molla 2; imam 1; efendi 1; müezzin 1; ağa 1; beşe 3; kalyoncu 1	
Çavdarlık	beşe 1	
Haramidere	efendi 1	
Piraniler	çorbacı 1; hoca 1	
Yusuf Çoban	çorbacı 1; beşe 1	
Dere	hoca 1	
Abdürrezzak	hoca 1	
Eflehanlı	bayrakdar 1; ağa 1; beşe 1; hoca 1	
Elmadere	molla 1; beşe 1	
Bayrameleği	molla 1; çorbacı 1	
Macarlar	hacı 1; imam 1; efendi 1	
Dellal	beşe 1; molla 1	
Karamanobası	sipahi 1	
Göçenler	çorbacı 1; hoca 1	
Karahisar	kethüda 1	
Doğanca	beşe 1	
Purna	molla 1	çorbacı 1
Küçükali	beşe 1	çorbacı 1
Çeke-i Sagir	beşe 1	
Sarsanlar	molla 1	

Ek 9: Kızılağaç ve Hatunili Kazalarında Kefalete Bağlanan Kişi Sayısı

Kızılağaç Kazası		
Köy Adı	**Müslim**	**Gayrimüslim**
Nefs-i Yenice	6	46
İsabeyli	16	17
Gedikli	3	18
Sarıhanlı	13	5
Bey	2	6
Hasanbeyli	12	3
Kovandere	14	
Yenibeyli	16	9
Akpınar	21	
Timurculu	4	3
Eynehanlı	5	2
Okçulu	5	3
Kul		21
Selmanlar	4	10
Nusratlı	1	20
Güçbeyler	0	0
Uzunlu	0	0
İncekli	0	0
Araplı	0	0
Toplam	**122**	**163**
Hatunili Kazası		
Köy Adı	**Müslim**	**Gayrimüslim**
Fakih	0	
Tahir	0	0
Derbend Mahallesi	0	0
Bey Mahallesi	0	0

Orhan	0	0
Kurudere	0	0
Toplam	**0**	**0**

Ek 10: Kızılağaç Kazası'ndaki Zanaat ve Meslek Sahipleri

Köyler	Zanaat ve Meslekler																											
	Çoban		Berber		Serrac		Arabacı		Kömürcü		Hizmetkar		Manav		Dülger		Kahveci		Bahçıvan		Deveci		Balcı		Terzi		Değirmenci	
	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM	M	GM
Nefs-i Yenice		1	1		1			1																				
İsabeyli		1	1							1	1																	
Gedikli													1															
Sarıhanlı			1														1			1								
Bey																												
Hasanbeyli																												
Kovandere																												
Yenibeyli																												
Akpınar			1																									
Timurculu																					1							
Eynehanlı		1																										
Okçulu															1								1					
Kul																									1			
Selmanlar	1																											
Nusratlı	1		2																									3